

PRAVA I NEPRAVA OBNOVA KAZNENOGA POSTUPKA

1. UVOD

Kazneni postupak koji je dovršen pravomoćnim rješenjem ili pravomoćnom presudom može se na zahtjev ovlaštene osobe obnoviti samo u slučajevima i uz uvjete propisane u Zakonu o kaznenom postupku. Zakon predviđa tri mogućnosti obnove kaznenog postupka; prvi slučaj je tzv. nepravna obnova kaznenog postupka, kada se preinačuje pravomoćna presuda samo zbog odluke o kazni, drugi slučaj obnove imamo kod onih postupaka koji su okončani pravomoćnim rješenjem, gdje se također radi o pravoj obnovi postupka za koju se traži postojanje novih dokaza i činjenica koje mogu biti osnova za nastavak kaznenog postupka koji je obustavljen u tijeku istrage ili povodom prigovora na optužnicu ili u vrijeme priprema za glavnu raspravu do njenoga započinjanja, a treći slučaj obnove je prava obnova kaznenog postupka koji je dovršen pravomoćnim presudom.

2. TKO ZAHTJEV MOŽE PODNIJETI

Zahtjev za obnovu kaznenog postupka mogu podnijeti jedino stranke i branitelj, a nakon smrti osuđenika državni odvjetnik i osobe navedene u članku 363. stavku 2. ovoga Zakona. Međutim, dok je osuđenik živ njegovi srodnici nisu ovlaštene podnijeti zahtjev za obnovu kaznenog postupka, niti to mogu učiniti preko odvjetnika kojeg bi u tome pravcu posebno ovlastile, no nakon osuđenikove smrti srodnici mogu nastaviti obnovu kaznenog postupka koji je za života osuđenika započeo.

Zahtjev se može podnijeti i nakon što je osuđenik izdržao kaznu i bez obzira na zastaru, oprost ili pomilovanje, čak i kada je osuda brisana, jer to nisu razlozi koji bi sprečavali osuđenika da podnese zahtjev za obnovu kaznenoga postupka u koliko ga on želi podnijeti. Ako je npr. nastupila zastara² kaznenoga progona ili je osuđenik pomilovan ili amnestiran sud ne može samo zbog toga odbiti zahtjev za obnovu kaznenog postupka, niti može zbog toga obustaviti postupak čija je obnova već započela, jer osuđenik može imati opravdani interes da se utvrdi da on kazneno djelo nije počinio i da ga je trebalo osloboditi optužbe

Ako sud koji bi bio nadležan za odlučivanje o obnovi postupka sazna da postoji razlog za obnovu kaznenog postupka, obavijestit će o tome osuđenika, odnosno osobu koja je ovlaštena da podnese zahtjev.

Iz odredbi čl. 407. ZKP proističe da oštećenik nije osoba koja je ovlaštena podnijeti zahtjev za obnovu kaznenog postupka. Zakonski zastupnik će biti u prilici podnijeti taj

¹ *sutkinja Vrhovnog suda Republike Hrvatske*

² Nakon što je donesena odluka o obnovi kaznenoga postupka, u tijeku ponovnog sušenja prvostupanjski sud nije ovlašten obustaviti postupak zbog apsolutne zastare. Tijekom novoga suđenja ne može nastupiti zastara kaznenoga progona, nego jedino zastara izvršenja kazne. (Iz odluke VSRH, I Kž-560/91 od 4. rujna 1991.)

zahtjev u korist maloljetnim počiniteljima kaznenih djela ili kad se radi o neubrojivim počiniteljima.

Osuđenik ili druga osoba koja je prema zakonu ovlaštena za stavljanje zahtjeva za obnovu kaznenog postupka može od podnesenoga zahtjeva odustati, ali ne u svakom času, nego samo do časa odluke nadležnog suda u povodu toga zahtjeva. Kada je sud donio odluku i dopustio obnovu kaznenoga postupka odustanak više nije moguć, a ako se radi o kaznenom djelu koje se progoni po službenom dužnosti s optužbom sada raspolaže državni odvjetnik

O zahtjevu za obnovu kaznenog postupka odlučuje vijeće općinskog odnosno vijeće županijskog suda koje je u prijašnjem postupku sudilo u prvom stupnju.³ U koliko je zbog izmjene teritorijalne nadležnosti sudova, sud koji je u ranijem postupku sudio u prvom stupnju, prestao biti nadležan za područje na kojem je počinjeno kazneno djelo, o zahtjevu za obnovu kaznenog postupka odlučuje onaj stvarno nadležni sud na čijem se području nalazi mjesto gdje je kazneno djelo počinjeno.

Pitanjima određivanja nadležnosti u povodi izvanrednih pravnih lijekova, pa i obnove kaznenoga postupka, koje su podnijeli državljani Republike Hrvatske koji su pravomoćno osuđeni po redovnim ili vojnim sudovima, bavio se Kazneni odjel Vrhovnoga suda RH koji je u tome pravcu donio dva načelna stava⁴. Prema prvome načelnom stavu državljani Republike Hrvatske koji su pravomoćno osuđeni ili su im pravomoćno izrečene mjere sigurnosti po redovnim ili vojnim sudovima drugih republika i pokrajina bivše SFRJ do 8. listopada 1991. godine, te druge ovlaštene osobe i ustanove mogu podnositi zahtjeve, prijedloge i molbe za izvanredno ublažavanje kazne, nepravu obnovu postupka, prestanak sigurnosnih mjera i pravnih posljedica osude, brisanje osude i pomilovanje, te postupak za obustavu ili izmjenu mjera sigurnosti obaveznog psihijatrijskog čuvanja i liječenja u zdravstvenoj ustanovi, redovnim sudovima u Republici Hrvatskoj na čijem području državljanin (okrivljenik) ima prebivalište ili boravište (mjesna nadležnost sudova, čl. 25. i 26. ZKP), a koji su stvarno nadležni za postupanje u kaznenim predmetima (stvarna nadležnost sudova čl. 33. i 35. Zakona o redovnim sudovima). Međutim, nema nikakvog razloga da se princip proklamiran u toma Načelnom stavu ne proširi i na vojne sudove bivše SFRJ koji su djelovali i na području sadašnje Republike Hrvatske, kao samo po sebi razumljivo, a što se u svakom slučaju odnosi na sve izvanredne pravne lijekove, pa prema tome i na pravo obnove kaznenog postupka. Prema drugom stavu za odlučivanje o izvanrednim pravnim lijekovima protiv odluka vojnih sudova bivše SFRJ nadležni su redovni sudovi, a stvarna nadležnost tih sudova ovisi o tome koji bi sud bio nadležan za suđenje u prvom stupnju. Kako je okrivljenik osuđen za kazneno djelo za koje se, prema tada važećem Krivičnom zakoniku, nije mogla izreći stroža kazna od pet godina strogog zatvora, za ta djela bi sada bio nadležan općinski sud.

U zahtjevu za obnovu postupka podnositelj zahtjeva mora navesti po kojoj zakonskoj osnovi traži obnovu i kojim se dokazima potkrepljuju činjenice na kojima se zahtjev temelji. Međutim, ako zahtjev ne sadrži te podatke sud zahtjev ne može odbiti zbog toga što stranka dokaze nije priložila, a niti zbog toga što dokazi nisu u onoj formi kako to propisuje Zakon o kaznenom postupku, nego će pozvati podnositelja da u određenom roku zahtjev dopuni.

³ Vijeća iz članka 18. stavka 3., odnosno članka 20. stavka 2. ZKP.

⁴ Načelni stavovi Kaznenoga odjela VSRH br. II-1-Kr-19/93 od 8. listopada 1993. i br. II-4-Kr-189/94 od 23. lipnja 1994.

Pri rješavanju o zahtjevu za obnovu postupka u vijeću neće sudjelovati sudac koji je sudjelovao u donošenju presude u prijašnjem postupku.

3. ODBAČAJ ZAHTJEVA

Zahtjev za obnovu kaznenoga postupka sud će rješenjem odbaci ako na temelju samog zahtjeva i spisa prijašnjeg postupka utvrdi:

- a) da je zahtjev podnijela osoba koja za to nije ovlaštena,
- b) da nema zakonskih uvjeta za obnovu postupka,
- c) da su činjenice i dokazi na kojima se zahtjev temelji već bili izneseni u prijašnjem zahtjevu za obnovu postupka koji je odbijen pravomoćnim sudskim rješenjem,
- d) da činjenice i dokazi očito nisu prikladni da se na temelju njih dopusti obnova,
- e) da podnositelj zahtjeva nije prema uputi suda manjkav zahtjev dopunio.

Zahtjev za obnovu postupka mogu podnijeti samo ovlaštene osobe, pa sud neće prihvatiti zahtjev za obnovu kaznenog postupka, nego će ga odbaciti, u koliko osoba koja traži obnovu nije u mogućnosti predložiti odgovarajuću sudsku ili javnu ispravu kao dokaz krvnoga srodstva između podnositelja zahtjeva i pokojnika za koga obnovu postupka traži. Jednako tako sud će odbaciti i zahtjev za obnovu postupka oštećenika, jer u slučaju kada državni odvjetnik zastupa optužbu po službenoj dužnosti do kraja kaznenog postupka, oštećenik nije stekao svojstvo stranke prema čl. 2. st. 4. ZKP pa nema procesnu legitimaciju za podnošenje zahtjeva za obnovu kaznenog postupka.

Ako sud ne odbaci zahtjev, dostavit će prijepis zahtjeva protivnoj stranci, koja ima pravo u roku od osam dana odgovoriti na zahtjev. Kad sudu stigne odgovor na zahtjev ili kad protekne rok za davanje odgovora, predsjednik vijeća će sam ili preko istražnog suca izviditi činjenice i pribaviti dokaze na koje se poziva u zahtjevu i u odgovoru na zahtjev.

Nakon provedenih izvida sud će rješenjem odmah odlučiti o zahtjevu za obnovu postupka ako se radi o obnovi postupka koji je završen pravomoćnim rješenjem. Izvide, povodom obnove postupka, koje obavlja predsjednik vijeća sam ili preko istražnog suca nemaju značaj istražnih radnji koje se provode i tijekom istrage, radi čega ne postoji obveza da se o provođenju tih izvida saslušavanjem svjedoka obavijeste osuđenik i njegov branitelj.

U ostalim slučajevima, kad su u pitanju kaznena djela za koja se progoni po službenoj dužnosti, predsjednik vijeća odredit će da se spisi pošalju državnom odvjetniku, koji će bez odgode vratiti spise sa svojim mišljenjem. Mišljenje državnog odvjetnika o osuđenikovom zahtjevu za obnovu kaznenoga postupka premda se pribavlja, ono sud ne obvezuje.

Prilikom odlučivanja o zahtjevu, bez obzira iz koje osnove se obnova traži, prvostupanjski sud je dužan, uzimajući u obzir konkretnu situaciju, razmotriti sve dokaze koji su navedeni u zahtjevu, a zatim precizno svaki dokaz pojedinačno ocijeniti u pravcu dali se radi o novom dokazu ili ne, pa tek onda dati svoju ocjenu dali su to nove činjenice ili nisu, kako bi drugostupanjski sud, u povodu žalbe na odluku o zahtjevu za obnovu, mogao ispitati osnovanost, pravilnost i zakonitost te odluke. Potpuno je jasno da je pri tome sud, ne samo ovlašten, nego i dužan sve dokaze ocijeniti, pa s toga nije točan navod žalbe državnog odvjetnika, kada u jednom kaznenom predmetu navodi, da vijeće iz čl. 23. st. 6. ZKP nije ovlašteno da povodom zahtjeva za obnovu kaznenog postupka ocjenjuje dokaze, nego da to pravo ima jedino raspravno vijeće. Da bi izvanraspravno vijeće moglo ocijeniti dali su

dokazi prikladni da se na temelju njih dopusti obnova postupka, ono ih mora ocijeniti. U protivnom bi se svaki zahtjev za obnovu postupka zbog novih činjenica i novih dokaza morao usvojiti radi ocjene tek na glavnoj raspravi. Prema tome, u konkretnom slučaju, sud je bio ovlašten da odbije zahtjev za obnovu kaznenog postupka državnog odvjetnika koji se zasniva na nalazu i mišljenju vještaka kojeg je angažirao oštećenik zato što je u suprotnosti s nalazom i mišljenjem dvojice vještaka koje je imenovao sud u tijeku kaznenog postupka, te s iskazima svjedoka, pa je stoga, po mišljenju suda, neuvjerljiv.⁵

U koliko osuđenik u zahtjevu za obnovu iznosi činjenice i dokaze koje je već iznio u ranijem zahtjevu koji je odbijen, sud će novi zahtjev odbaciti, bez ponovne ocjene tih istih činjenica i dokaza, a u obrazloženju rješenja će se pozvati na ranije rješenje kojim je zahtjev odbijen, a u kojem rješenju su ti dokazi i činjenice već ocijenjeni.

Sud će odbaciti i onaj zahtjev u kojem se osuđenik poziva na činjenice i dokaze koji su očito nepodobni da bi se na temelju njih dopustila obnova postupka. Nepodobnost činjenica i dokaza za pozitivnu odluku u povodu zahtjeva ocjenjuje se od slučaja do slučaja. Tako sud navodi da je u konkretnom slučaju priloženi novi dokaz, saslušanje jednog svjedoka, koji bi mogao potvrditi obranu osuđenika "da uopće nije fizički napadao oštećenika", očito prikladan da se dopusti obnova postupka, pod pretpostavkom da je bio nazočan cijelom događaju, a da je to osuđenik naknadno saznao. Što znači, da li bi taj dokaz, sam za sebe, a napose povezan s prijašnjim dokazima bio prikladan za prouzrokuje oslobođenje osuđenika, kako se to tvrdi u zahtjevu, ili da dovede do osude po blažem zakonu. No, o tome se očito ne radi jer osuđenikova obrana nije odbačena zbog toga što nije imao još jednog svjedoka, nego zato što objektivno nije bila istinita. Naime, sud je utvrdio činjenično stanje na temelji iskaza oštećenika, koji iskaz je ocijenjen kao uvjerljiv i istinit, siguran pri suočavanju sa svjedokinjom i osuđenikom, a i potkrijepljen s nalazom i mišljenjem sudsko-medicinskog vještaka. Stoga je sud prvoga stupnja zakonito postupio kada je odbacio osuđenikov zahtjev za obnovu postupka.⁶

U praksi sudova relativno su česti zahtjevi za obnovu postupka u kojima podnositelji preocjenjuju izvedene dokaze. Takovi zahtjevi u pravilu bivaju odbačeni. Tako Vrhovni sud navodi da je sud prvoga stupnja pravilno postupio kada je zahtjev osuđenika za obnovu postupka odbacio na temelj čl. 395. st. 1. ZKP/93, s obrazloženjem da nema zakonskih uvjeta za obnovu postupka. Iz navedenog treba istaknuti, da se zahtjev za obnovu postupka ne može podnijeti zbog toga što je sud pogrešno ocijenio dokaze, odnosno radi ponovne ocjene onog istog činjeničnog materijala koji je bio predmetom ocjene suda prvoga stupnja, a ako je bila podnesena žalba, onda i presude suda drugoga stupnja. Povreda zakona i povreda kaznenog postupka ne mogu biti osnovom za obnovu postupka, nego pod određenim uvjetima osnovom za podizanje zahtjeva za zaštitu zakonitosti.⁷

Do odbačaja zahtjeva ponekad dolazi i zbog toga što osuđenici smatraju da je obnova postupka dopuštena i u slučaju izručenja okrivljenih i osuđenih osoba, a što nije utemeljeno. Tako je u svojoj odluci prvostupanjski sud odbacio zahtjev osuđenika jer je ispravno zaključio da nema zakonskih uvjeta za obnovu postupka s obzirom da se zahtjev osuđenika ne temelji na nekoj od osnova predviđenih u čl. 403. do čl. 406. ZKP. Naime, ovaj izvanredni

⁵ Iz odluke Okružnog suda u Požegi, KŽ-11/90 od 20. lipnja 1990.

⁶ Iz odluke VSRH, I KŽ-29/97 od 24. travnja 1997.

⁷ Iz odluke VSRH, KŽ-240/96 od 24. travnja 1996.

pravni lijek može se podnijeti kad je postupak dovršen pravomoćnim rješenjem ili pravomoćnom presudom, ali samo u slučajevima i uz uvjete propisane u ZKP. Budući da je u konkretnom slučaju postupak dovršen pravomoćnim rješenjem, a kako odredbama čl. 403. i čl. 404. ZKP, kojima su propisani svi slučajevi obnove postupka koji su dovršeni pravomoćnim rješenjem, nije propisana mogućnost obnove postupka u slučaju izručenja okrivljenih i osuđenih osoba, po ocjeni Vrhovnog suda, prvostupanjski sud je pravilno na temelju čl. 409. st. 1. ZKP odbacio zahtjev osuđenika za obnovu postupka, pa je slijedom toga i žalba osuđenika protiv tog rješenja neosnovna.⁸

Pozivanjem na lažne iskaze i lažna terećenja svjedoka u tijeku postupka osuđenici često koriste kao razloge za obnovu postupka, međutim u takvim slučajevima ti zahtjevi se najčešće odbacuju. U jednom slučaju Vrhovni sud je našao da osuđenik u svome zahtjevu nije iznio ni nove činjenice, a niti je podnio takve nove dokaze koji bi ili sami za sebe ili u vezi s prijašnjim dokazima, bili podobni da uzrokuju oslobođenje osuđenika od optužbe ili osudu po blažem zakonu, nego svoj zahtjev zasniva na tomu da se pravomoćna presuda temelji na lažnom iskazu svjedoka. Međutim, kako protiv toga svjedoka nije ni pokrenut postupak za kazneno djelo davanja lažnoga iskaza, pa prema tome ne postoji o tome niti pravomoćna presuda, to nisu ispunjeni zakonski uvjeti za obnovu postupka koji je protiv osuđenika, okončan pravomoćnom presudom.⁹

4. PRAVA OBNOVA KAZNENOG POSTUPKA

Prava obnova kaznenoga postupka provodi se u pravilu u optuženikovu korist, ona se može izuzetno dopustiti i na štetu optuženika, a i obnova kaznenoga postupka koja je završena pravomoćnim rješenjem također se smatra pravom obnovom postupka. Međutim, u odredbi članka 403. ZKP ustvari se ne radi o pravoj obnovi postupka, nego o nastavku kaznenog postupka u određenim slučajevima koji su u članku taksativno nabrojani, premda je navedena zakonska odredba smještena u odjeljak koji govori o obnovi postupka.

4.1. Obnova kaznenog postupka u osuđenikovu korist

Za podnošenja zahtjeva za obnovu postupka u osuđenikovu korist ne postoje nikakva ograničenja, tako da se zahtjev može podnijeti bez obzira na zastaru, amnestiju, pomilovanje, bez obzira na to dali je izrečena kazna već izdržana, dali je zastarjela ili je oproštena. Tako da se kazneni postupak završen pravomoćnom presudom može se obnoviti u korist osuđenika:

a) ako se dokaže da je presuda utemeljena na lažnoj ispravi ili na lažnom iskazu svjedoka, vještaka ili tumača, što se dokazuje pravomoćnom presudom kojom su te osobe osuđene za dotično kazneno djelo, a u slučaju smrti ili postojanja okolnosti koje isključuju kazneni progon osobe koja je dala lažni iskaz te činjenice mogu se i na drugi način dokazivati,

b) ako se dokaže da je do presude došlo zbog kaznenog djela državnog odvjetnika, suca, suca porotnika ili osobe koja je obavljala istražne radnje, što se također dokazuje pravomoćnom presudom kojom su te osobe osuđene za dotično kazneno djelo, a u slučaju smrti ili postojanja okolnosti koje isključuju kazneni progon osobe koja je dala lažni iskaz te činjenice mogu se i na drugi način dokazivati,

c) ako se iznesu nove činjenice ili se podnesu novi dokazi koji su sami za sebe ili u svezi s prijašnjim dokazima prikladni da prouzroče oslobođenje osobe koja je bila osuđena ili

⁸ Iz odluke VSRH, I KŽ-200/03 od 18. ožujka 2003.

⁹ Iz odluke VSRH, I KŽ-59/98 od 25. veljače 1998

njezinu osudu po blažem kaznenom zakonu,

d) ako je osoba za to djelo više puta osuđena ili ako je više osoba osuđeno zbog istog djela koje je mogla počiniti samo jedna osoba ili neke od njih,

e) ako se u slučaju osude za produljeno kazneno djelo ili za drugo kazneno djelo koje na temelju zakona obuhvaća više istovrsnih radnji iznesu nove činjenice ili podnesu novi dokazi koji pokazuju da osuđenik nije učinio radnju koja je obuhvaćena djelom iz osude, a postojanje tih činjenica moglo bi bitno utjecati na odmjeravanje kazne.

Obnova postupka u korist osuđenika, dokazom da je presuda utemeljena na lažnoj ispravi ili na lažnom iskazu svjedoka, vještaka ili tumača biti će moguća samo onda ako su ispunjeni dva uvjeta: a) da postoji lažna isprava, lažni iskaz svjedoka, vještaka ili tumača, b) da se presuda zasniva upravo na toj lažnoj ispravi ili lažnom iskazu. Oba nabrojana uvjeta moraju biti ispunjena kumulativno. Lažni iskaz ili isprava neće biti od utjecaja na obnovu postupka ako se odnose na neke nebitne činjenice koje nisu bile od značenja za donošenje odluke u konkretnoj pravnoj stvari.

Na temelju pisane izjave svjedoka o tome da je dao lažni iskaz ne može se dopustiti obnova kaznenog postupka, ako se protiv takvog svjedoka može provesti kazneni postupak i donijeti pravomoćna presuda. Izvođenje drugih dokaza, osim pravomoćne presude, da bi se potvrdilo da je iskaz svjedoka lažan, biti će moguće ako je svjedok umro ili ako postoje okolnosti koje isključuju kazneni progon svjedoka.

Da bi se dopustila obnova kaznenog postupka koji se zasniva na lažnoj izjavi svjedoka, potrebno da su kumulativno ispunjene dvije pretpostavke, da postoje dvije pravomoćne presude i to jedna u kojoj je utvrđen lažni iskaz i druga koja se temelji na tom lažnom iskazu. Prema tome, kazneni postupak dovršen pravomoćnom presudom može se obnoviti ako se utvrdi da je presuda utemeljena na lažnom iskazu svjedoka, a da je iskaz lažan mora se dokazati pravomoćnom presudom kojom je svjedok oglašen krivim za kazneno djelo davanja lažnog iskaza. U konkretnom slučaju prvostupanjska presuda je doista utemeljena na iskazu svjedoka S. P. ali ne postoji pravomoćna presuda kojom bi on bio proglašen krivim za davanje lažnog iskaza. Iskaz jednog svjedoka da je drugi lažno svjedočio ne predstavlja osnovu za obnovu postupka, osim kada pokretanje postupka protiv svjedoka nije moguće. Stoga u zahtjevu za obnovu postupka predloženi svjedok Š. Z. pred kojim je navodno svjedok S. P. rekao da je njegov svjedočki iskaz lažan, može biti saslušan kao svjedok u postupku pokrenutom protiv svjedoka S. P. za davanje lažnog iskaza.¹⁰

Izuzetkom od pravila da se lažni iskaz, kao razlog za obnovu postupka, može uspješno dokazivati jedino pravomoćnom presudom, bavio se Vrhovni sud koji u svojoj odluci¹¹ navodi da osuđenik zahtjev za obnovu kaznenog postupka temelji na pisano ovjerenoj izjavi oštećene iz koje proistječe da je ona u kaznenom postupku neistinito i neodgovorno teretila osuđenika, jer je i u vrijeme suđenja htjela majci opravdati svoju odsutnost cijelu noć, a zapravo je tada imala s osuđenikom dragovoljni spolni odnos. Takvu izjavu oštećenice, osuđenik smatra novim dokazom, u smislu čl. 405. st. 1. toč. 1. i st. 2. ZKP, te prema toj zakonskoj osnovi traži obnovu kaznenog postupka. Kazneni postupak dovršen pravomoćnom presudom može se obnoviti ako se utvrdi da je presuda utemeljena na lažnom iskazu svjedoka, a lažnost tog iskaza mora se dokazati pravomoćnom presudom. Međutim, u ovom konkretnom slučaju, postupak za kazneno djelo davanju lažnog iskaza nije pokrenut protiv oštećenice zbog zastare

¹⁰ Iz odluke VSRH, KŽ-157/79 od 22. veljače 1979.

¹¹ Iz odluke VSRH, I KŽ-391/03 od 28. listopada 2003.

pokretanja postupka stoga je žalitelj u pravu kad u žalbi ističe, da se ta činjenica, prema citiranoj odredbi, može dokazivati i drugim dokazima. Prema ocjeni Vrhovnog suda Republike Hrvatske, kao drugostupanjskog suda, pobijano prvostupanjsko rješenje nije osnovano i zbog toga što se pravomoćna presuda temelji na iskazu oštećenice, a za sada je taj iskaz njenom pisanom i ovjerenom izjavom doveden u sumnju. Zato je prvostupanjski sud trebao prijepis zahtjeva za obnovu kaznenog postupka dostaviti protivnoj stranci na odgovor, te nakon toga odrediti izvide činjenica i pribaviti dokaze na koje se osuđenik poziva u svom zahtjevu, a prije svega provesti ispitivanje oštećenice i tek tada odlučiti o osnovanosti ili neosnovanosti zahtjeva. Zbog navedenih razloga prihvaćena je žalba osuđenika, ukinuto prvostupanjsko rješenje i predmet upućen prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje. U ponovljenom postupku prvostupanjski sud će, u smislu čl. 409. st. 2. ZKP, ispitati oštećenicu, a eventualno provesti i druge izvide, te potom donijeti novu i na zakonu utemeljenu odluku.

U drugom slučaju osuđenik svoj zahtjev za obnovu temelji na dva pravna osnova, prvi je taj da se pravomoćna presuda temelji na lažnom iskazu vještaka, a u drugom iznosi nove činjenice. Nijedan od iznesenih tvrdnji nije prihvatljiva. Da bi se osuđenik mogao pozivati na lažni iskaz psihijatrijskog vještaka i vještaka psihologa, to mora biti dokazano pravomoćnom presudom kojom su te osobe oglašene krivim za kazneno djelo davanja lažnoga vještačkog nalaza, što osuđenim nije ni dokazivao, niti posjeduje pravomoćne presude u tome pravcu. U drugom dijelu zahtjeva, gdje se poziva na nove činjenice, osuđenik zapravo nije iznio nikakve nove činjenice niti je ponudio sudu nove dokaze koji bi sami za sebe, ili u svezi s ranijim dokazima bili prikladni da prouzroče osudu po blažem zakonu, nego se sada žalbom pobija osporavano rješenje u pravcu isticanja potrebe i dužnosti suda da pomogne žalitelju u pribavljanju psihologijskih testova od Psihijatrijske bolnice, da bi se tek onda moglo odlučiti dali postoje prigovori obrane na utvrđivanje stupnja ubrojivosti osuđenika. Iz izloženog slijedi da se zapravo radi o prijedlozima obrane koji ne sadrže nikakve nove činjenice, niti nove dokaze ili neko makar saznanje o postojanju nekih relevantnih okolnosti i činjenica koje bi mogle dovesti ozbiljno u pitanje pravilnost i zakonitost pravomoćne presude, glede ubrojivosti osuđenika.

Nove činjenice i novi dokazi vrlo su česti razlozi za podizanje zahtjeva za obnovu kaznenog postupka. Međutim, da bi zahtjev bio pozitivno riješen, obnova prihvaćena, mora se raditi o uistinu novim dokazima, to ne mogu biti oni dokazi koji su već bili navedeni u žalbi na prvostupanjsku presudu, bez obzira dali se drugostupanjski sud o tom dokazima očitova ili nije.

Vrijeme kada je podnositelj zahtjeva saznao za nove činjenice i nove dokaze nije odlučno, kada se radi o zahtjevu koji je podnesen u korist okrivljenika.

Kao što teret dokaza do pravomoćnog okončanja postupka leži na ovlaštenom tužitelju, tako teret protudokaza nakon pravomoćno okončanog postupka leži na osuđeniku, što znači da za obnovu postupka nije dovoljno da osuđenik samo istakne neki protudokaz, nego njime treba učiniti izvjesnom svoju tvrdnju da se nešto, što je pravomoćno utvrđeno, desilo drugačije.

Pozivanje osuđenika na smanjenu ubrojivost u vrijeme ostvarenja kaznenog djela ne može biti razlog za prihvaćanje zahtjeva za obnovu postupka, jer je eventualna smanjena ubrojivost samo osnova za blaže kažnjavanje, a ne osnova za osudu okrivljenika po blažem zakonu.

Odluka suda u nekom drugom postupku također može biti opravdani razlog za obnovu kaznenoga postupka, pa je sud donio rješenje kojim je, na temelju dopuštenog ponavljanja parničnog postupka, konstatirano povlačenje tužbe za uzdržavanje. To je razlog da se dopusti obnova kaznenog postupka koji je bio pravomoćno dovršen osudom osuđenika za kazneno djelo povrede dužnosti uzdržavanja iz čl. 96. st. 2. KZH. S toga osuđenik osnovano ističe da je prvostupanjski sud pogrešno ocijenio dokaze provedene u postupku po njegovom zahtjevu za obnovu kaznenog postupka, kada je zaključio da nisu podobni da prouzroče njegovo oslobađanje. Naime, okrivljenik je oglašen krivim zbog kaznenog djela iz čl. 97. st. 2. KZH, jer je izbjegavao platiti dužne doprinose za uzdržavanje oštećenika, po presudi Općinskog suda. Međutim, u tom parničnom predmetu proveden je postupak za obnovu parničnog postupka u kojem je tužitelj povukao tužbu. To rješenje kojim se konstatira povlačenje tužbe, svakako je nova činjenica, suprotno stajalištu prvostupanjskog suda u ovom postupku za obnovu kaznenog postupka, jer je na temelju parnične presude, koja više ne egzistira, zasnovana kaznena presuda.¹²

Izjava oštećenice, nakon što je postupak završen pravomoćnom presudom kojom su počinitelji osuđeni za kazneno djelo silovanja u pokušaju, da to kazneno djelo prema njoj nije izvršeno, a da je kaznenu prijavu podnijela nepromišljeno zbog sukoba i svađa s jednim od osuđenika, ne predstavlja novi dokaz u smislu čl. 401. st. 1. toč. 4. ZKP, nego se u takvom slučaju postupak može obnoviti samo ako se pravomoćnom presudom dokaže da je ranije prilikom saslušanja oštećenice kao svjedoka, dala lažni iskaz.¹³

Pod blažim kaznenim zakonom podrazumijeva se osuda po kaznenom zakonu koji za kazneno djelo propisuje blažu kaznu od one koja je propisana za kazneno djelo za koje je osuđen pravomoćnom presudom, dakle, blaža pravna kvalifikacija, a ne prema pojedinim odredbama Općeg dijela zakona, koje omogućuju u okviru iste kvalifikacije kaznenog djela izricanje blaže kazne. Prema tome, zbog dragovoljnog odustanka osuđenog od izvršenja kaznenog djela, na koje se u zahtjevu ukazuje, uz navođenje dokaza o ovoj činjenici, ne može se tražiti obnova kaznenog postupka, jer bi ova činjenica i dokazi mogli ishoditi samo primjenu odredaba o dragovoljnom odustanku, koje predstavljaju samo fakultativnu osnovu za oslobođenje od kazne, a ne osudu po blažem kaznenom zakonu ili donošenje oslobađajuće presude, kako se to u zahtjevu ističe.¹⁴

Pozivanje osuđenika na nalaze vještaka koje su sami angažirali kao novi dokaz koji bi opravdao zahtjev za obnovu postupka rijetko se prihvaćaju, pa tako Vrhovni sud navodi¹⁵ da je pravilna ocjena prvostupanjskog suda da privatnim putem pribavljen nalaz i mišljenje stručnjaka ne predstavlja novi dokaz, nego tek jednu novu kontrolnu činjenicu, koja eventualno može ukazati na nedostatke u postupku i rezultatu prije provedenog vještačenja. To pogotovo kada je riječ o naknadnom vještačenju stambenih objekata na 14 lokacija i to nakon proteka više od dvije godine od vremena ranije izvršenog vještačenja, koje je bilo obavljeno u prisutnosti osuđenika, nedugo nakon toga kako su sporni radovi bili navodno obavljani i obračunati, dakle, kad se još moglo utvrditi je li i što od obračunatih radova izvedeno, tim više što su zahtjevu za obnovu kaznenog postupka priloženi nalaz i mišljenje drugih stručnjaka, osuđeniku bili poznati još u tijeku prvostupanjskog postupka pa je on, prema tome, bio u prilici da se na njih poziva i da ih predlaže kao nove vještake.

¹² Iz odluke Okružnog suda u Zagrebu, KŽ-1348/89 od 9. svibnja 1989.

¹³ Iz odluke VSH, KŽ-641/81 od 26. kolovoza 1981.

¹⁴ Iz odluke VSV, KŽ-552/87 od 14. siječnja 1988.

¹⁵ Iz odluke VSH, I KŽ-16/84 od 22. veljače 1984.

U točki četiri članka 405. ZKP predviđena je mogućnost obnove kaznenog postupka kada je jedna osoba više puta osuđena jer po samoj logici stvari jedna osoba ne može biti više puta osuđena za isto djelo, odnosno osuđena i oslobođena za isto djelo jer se te dvije odluke isključuju, niti jedna presuda može biti odbijajuća. Ako se takva situacija desi postupak se mora obnoviti, a novom presudom se ranije presude moraju staviti izvan snage, te prema novo utvrđenom činjeničnom stanju potrebno je donijeti novu presudu.

Uvjet za obnovu kaznenog postupka u slučaju osude za produljeno kazneno djelo je postojanje novih činjenica i novih dokaza iz kojih bi proizašlo da osuđenik nije počinio neku ili neke radnje koje su ušle u sastav produljenog kaznenog djela. Ovaj zahtjev za obnovu je moguće podnijeti samo u korist osuđenika. U novom postupku sud će osuđeniku izreći blažu kaznu ako se utvrdi da nije počinio neka djela koja su ušla u sastav produljenog kaznenog djela.

4.2. Obnova kaznenoga postupka na štetu osuđenika

Kazneni postupak koji je pravomoćno okončan može se samo iznimno obnoviti na okrivljenikovu štetu, ako je postupak dovršen pravomoćnom presudom kojom se optužba odbija, u koliko je do odbijanja optužbe došlo:

a) zbog stvarne nenadležnosti suda, a ovlaštenu tužitelj pokrene postupak pred nadležnim sudom i istodobno zatraži obnovu postupka, u kome slučaju će vijeće suda koji odlučuje o zahtjevu za obnovu postupka, po pravomoćnosti rješenje kojim se obnova postupka dopušta predmet će uputiti sudu koji je stvarno nadležan.

b) ako je postupak vođen bez ovlaštenog tužitelja i zbog toga donesena presuda kojom se optužba odbija, a ovlaštenu tužitelj zatraži obnovu postupka,

c) ako je presuda donesena jer je tužitelj od početka do završetka glavne rasprave odustao od optužbe, a dokaže da je do odustanka došlo zbog kaznenog djela zlorabe službenog položaja državnog odvjetnika, što se mora dokazati pravomoćnom presudom da je državni odvjetnik proglašene krivim za dotično kazneno djelo, a ako se postupak protiv njega ne može provesti zbog toga što je umro ili što postoje okolnosti koje isključuju kazneni progon, postoji mogućnost utvrđivanja i drugim dokazima,

d) ako nije bilo potrebnog prijedloga ili odobrenja za vođenje postupka pa je zbog toga došlo do odbijajuće presude, a prijedlog ili odobrenje naknadno budu dani,

e) ako se utvrdi da se akt oprosta, odnosno pomilovanje, zastara ili druge okolnosti koje isključuju kazneni progon ne odnose na kazneno djelo povodom kojeg je donesena presuda kojom se optužba odbija.

Obnova postupka na štetu osuđenika, a razliku od onoga koji je pokrenut u njegovu korist, vezana je za rok i neće biti dopuštena ako je proteklo više od mjesec dana od kada je tužitelj saznao za okolnosti na kojima može utemeljiti svoj zahtjev za obnovu postupka.

Međutim, ako je postupak završen pravomoćnom oslobađajućom presudom obnova takvog postupka nije dopuštena na štetu osuđenika, jer bi to bilo protivno zakonu i Ustavu Republike Hrvatske. Osuđenik nije ovlašten da traži obnovu kaznenoga postupka na svoju štetu, nego jedino u svoju korist. U jednom slučaju kada je osuđenik podnio takav zahtjev sud¹⁶ je naveo da obnova kaznenog postupka koji je završen pravomoćnom oslobađajućom presudom nije dopušteno na štetu osuđene osobe, jer bi to bilo protivno odredbi čl. 31. st. 3. Ustava Republike Hrvatske.

¹⁶ Iz odluke Okružnog suda u Bjelovaru, KŽ-2/92 od 16. siječnja 1992.

4.3. Obnova postupka koji je završen pravomoćnim rješenjem

Odredbe članka 404. ZKP reguliraju obnovu kaznenog postupka koji je okončan pravomoćnim rješenjem. Ovdje se radi o pravoj obnovi postupka za koju se traži postojanje novih dokaza i činjenica koje mogu biti osnova za nastavak kaznenog postupka koji je obustavljen u tijeku istrage ili povodom prigovora na optužnicu ili u vrijeme priprema za glavnu raspravu do njenoga započinjanja.

Ovlašteni tužitelj mora predložiti sudu nove dokaze koji sami za sebe ili u svezi s već postojećim dokazima, mogu uvjeriti sud da ima osnove za ponovno pokretanje pravomoćno obustavljenog postupka. Zakonodavac ovdje traži predložanje samo novih dokaza, a ne i novih činjenica, jasno da to ne znači da podnositelj zahtjeva ne može sudu predložiti i neke nove činjenice ako s njima raspolaže. U zakonskom propisu zakonodavac ništa ne govori o tome kakvi ti dokazi trebaju biti, pa to može biti svaki dokaz koji je u danoj pravnoj situaciji prikladan za donošenje odluku da su ispunjeni uvjeti za obnovu pravomoćno okončanog postupka.

Kod obnove postupka okončanog pravomoćnim rješenjem ne traži se postojanje pravomoćne presude za opstojnost lažnog iskaz svjedoka, vještaka ili tumača, nego se lažni iskaz može dokazivati svim dokaznim sredstvima. Pa u svome rješenju¹⁷ Vrhovni sud navodi je prihvatio žalbu državnog odvjetnika, te ukinuo pobijano rješenje kojim je Županijski sud odbacio zahtjev za obnovu kaznenog postupka protiv M. P. zbog kaznenog djela krivotvorenja službene isprave, a koji postupak je pravomoćno okončan rješenjem o obustavljanju istrage. Naime, odredba čl. 405. st. 2. ZKP, važi samo u slučaju obnove kaznenog postupka završenog pravomoćnom presudom, a ne, kao u ovom slučaju i za obnovu kaznenog postupka do koje je došlo prije početka glavne rasprave. Prema čl. 404. st. 1. ZKP podnose se novi dokazi, koji sami za sebe ili u svezi s dokazima iz prijašnjeg tijeka postupka mogu uvjeriti sud, da su ispunjeni uvjeti za ponovno pokretanje obustavljenog postupka. Intenzitet tog uvjerenja suda ne mora biti takav da već ukazuje na osuđujuću presudu. S druge strane novi dokazi trebaju uvjeriti sud, da više ne mogu opstati razlozi na temelju kojih je doneseno rješenje o obustavi postupka, jer su dovedeni u osnovanu sumnju. Podoban je svaki dokaz kojeg sud ocijeni i na temelj takve ocijene dođe do uvjerenja ima li ili nema osnova i uvjeta za ponovno pokretanje kaznenog postupka. Pošto se u ovom slučaju ne traži pravomoćna presuda za lažni iskaz svjedoka, to znači da se vjerojatnost postojanja lažnoga iskaza može dokazivati svim dokazima. Povodom ponovnog odlučivanja o zahtjevu državnog odvjetnika prvostupanjski sud će otkloniti nedostatke na koje se ovdje ukazuje, te nakon savjesne ocjene provedenih dokaza, donijeti će novu i na zakonu osnovanu odluku. Pri tome će imati u vidu i izmjenu odredbe čl. 430. ZKP.

Nakon što sud donese rješenje o obnovi kaznenog postupka on se nastavlja tamo gdje je pravomoćno okončan rješenjem o obustavi ili odbijanju optužbe. I kod ove obnove postupka prvostupanjski sud može izvidi činjenice i dokaze koji se predlažu prije nego što odluči dali će dopustiti obnovu postupka ili zahtjev za obnovu odbiti.

Oštećenik kao tužitelj ne može tražiti obnovu postupka, ako je postupak obustavljen zbog toga što je oštećenik kao tužitelj odustao od progona ili pak zbog toga što se po zakonu smatra da je odustao. Po zakonu se smatra da je oštećenik kao tužitelj odustao od gonjenja ako u zakonskom roku ne pokrene ili ne nastavi progon, ako ne dođe na glavnu raspravu iako je

¹⁷ Iz odluke VSRH, I Kž-717/02 od 18. ožujka 2003.

uredno pozvan, ako mu se poziv nije mogao uručiti zbog ne prijavljivanja sudu promjene adrese ili boravišta, ako nakon obavijesti istražnog suca da je istraga završena u roku od osam dana ne podnese optužnicu, ako na zahtjev vijeća u roku od tri dana ne otkloni nedostatke u optužnici ili ne zatraži provođenje istrage.

Kada se radi o kaznenom djelu koje se goni po službenoj dužnosti iz čl. 137. st. 2. KZRH, ovlašteni tužitelj je samo državni odvjetnik. Naime, rješenjem vijeća Okružnog suda preinačeno je rješenje istražnog suca kojim je bilo određeno provođenje istrage protiv okrivljenika zbog kaznenog djela iz čl. 137. st. 2. KZRH i zahtjev Općinskog državnog odvjetnika za provođenje istrage odbijen. Protiv toga rješenja u smislu odredbe čl. 382. st. 2. ZKP/93 nije dopuštena žalba, te je u toliko pogrešno stajalište suda prvoga stupnja izneseno u obrazloženju pobijanoga rješenja da su protiv navedenog rješenja imali pravo žalbe državni odvjetnik i oštećenik, ali da to pravo nisu koristili. Naime, u konkretnom slučaju ne radi se o obustavi kaznenog postupka i uslijed toga ni o primjeni čl. 171. st. 3. ZKP/93, nego o odbijanju zahtjeva za provođenje istrage. Kako je pak donošenjem tog rješenja izvanraspravnog vijeća pravomoćno odbijen zahtjev državnog odvjetnika za provođenje istrage, oštećenik ne može, jer za takvu situaciju to nije predviđeno u Zakonu o kaznenom postupku, zatražiti obnovu kaznenog postupka, bez obzira na pogrešnu uputu državnom odvjetniku. Pravilnim tumačenjem odredbe čl. 391. st. 1. ZKP/93, ako je zahtjev za provođenje istrage pravomoćno odbijen, kao što je ovdje slučaj, samo ovlašteni tužitelj, a to je ovdje državni odvjetnik, jer se radi o kaznenom djelu koje se goni po službenoj dužnosti, može zahtijevati obnovu kaznenog postupka ako je došlo do novih dokaza koji su podobni sami po sebi ili u svezi s ranijim dokazima pružiti dovoljno osnova za obnovu kaznenog postupka.¹⁸

U drugom slučaju Vrhovni sud potvrdio odluku kojim je dopuštena obnova postupka, te je određeno da se istraga provede. Naime, premda je balističkim vještačenjem automatske puške oduzete od okrivljenika i čahura pronađenih na licu mjesta pri izvršenju kaznenog djela utvrđeno da su te čahure ispaljen iz vještačene puške, izvanraspravno vijeće prvostupanjskog suda je prihvatilo žalbu okrivljenika podnesenu protiv rješenja istražnog suca o provođenju istrage, te zahtjev državnog odvjetnika odbilo, jer su dvojica svjedoka iskazivali da ništa neobično nisu primijetili u hodu mladića, koji se po počinjenju djela udaljavao, a napose ne da bi imao kakvih problema u hodu, a svjedokinja je iskazala da je taj mladić išao žurno, pa počeo i trčati. Ovo iz razloga što je okrivljenik u žalbi tvrdio da je u inkriminirano vrijeme koristio štake prilikom hodanja, a to sve zbog ranjavanja u mjesecu studenom, a priložio je i medicinsku dokumentaciju. Međutim, zahtjev državnog odvjetnika se temelji na novim dokazima u smislu čl. 391. st. 1. ZKP i to izvješću Kirurškog odjela bolnice i rendgenološkom nalazu i mišljenju iz čega bi proizlazilo da okrivljenik nije *tempore criminis* otežano hodao i to uz pomoć štaka, a to bi proizlazilo i iz izjave liječnika te bolnice, kojega će, svakako, trebati saslušati. Stoga je prvostupanjski sud pravilno postupio kada je prihvatio žalbu državnog odvjetnika za obnovu kaznenog postupka i odredio da se istraga provede.¹⁹

5. NEPRAVA OBNOVA KAZNENOG POSTUPKA

Pravomoćna presuda može se preinačiti i bez obnove kaznenog postupka (tzv. nepravna obnova kaznenoga postupka): a) ako je u dvjema presudama ili u više presuda protiv istog

¹⁸ Iz odluke VSRH, I Kž-699/93 od 23. ožujka 1994.

¹⁹ Iz odluke I Kž-520/95 od 19. listopada 1995.

osuđenika izrečeno više kazni, a nisu primijenjene odredbe o odmjeravanju jedinstvene kazne za djela u stjecaju, b) ako je pri izricanju jedinstvene kazne primjenom odredaba o stjecaju uzeta kao utvrđena i kazna koja je već obuhvaćena u kazni izrečenoj prema odredbama o stjecaju u kakvoj prijašnjoj presudi i c) ako se pravomoćna presuda kojom je za više kaznenih djela izrečena jedinstvena kazna ne bi mogla u jednom dijelu izvršiti zbog amnestije, pomilovanja ili iz drugih razloga.

Ovu obnovu postupka nazivamo nepravna obnova jer se ona ne bavi ni pravnim ni činjeničnim pitanjima, nego ona obuhvaća, samo odluku o kazni. U koliko je u dvjema presudama ili u više presuda protiv istog osuđenika izrečeno više kazni, a nisu primijenjene odredbe o odmjeravanju jedinstvene kazne za djela u stjecaju, sud će novom presudom preinačiti prijašnje presude glede odluka o kazni i izreći jedinstvenu kaznu.

Za donošenje nove presude nadležan je prvostupanjski sud koji je sudio u kaznenom predmetu u kojoj je izrečena najstroža vrsta kazne, ako su kazne istovrsne biti će nadležan sud koji je izrekao najveću kaznu, a ako su kazne jednake nadležan je sud koji je posljednji izrekao kaznu. Odluku o zahtjevu osuđenika da mu se izrekne jedinstvena kazna zatvora može donijeti samo vijeće iz čl. 18. i čl. 20. ZKP, a nikako predsjednik vijeća, jer on može odlučivati samo onda kada je to izričito u zakonu predviđeno.

O više kazni će se raditi i onda kada je istom optuženiku izrečena kazna zatvora i kazna maloljetničkog zatvora, pa Vrhovni sud u svojoj odluci²⁰ ističe da neosnovano prvostupanjski sud navodi da se u konkretnom slučaju ne mogu primijeniti odredbe čl. 402. st. 1. toč. 1. ZKP jer nisu ispunjeni zakonski uvjeti za izricanje jedinstvene kazne. Naime, optuženiku je u jednom kaznenom predmetu izrečena kazna zatvora, a u drugom kazna maloljetničkog zatvora, pa kako je i kazna maloljetničkog zatvora također kazna, optuženiku je izrečeno više kazni, a nisu primijenjene odredbe o stjecaju, pa se pravomoćna presuda u tom slučaju može preinačiti i bez obnove kaznenog postupka, s tim da će sud primijeniti odredbu čl. 60. st. 2. toč. h) KZ kojom se propisuje da ako za kaznena djela u stjecaju sud utvrdi kaznu zatvora i maloljetničkog zatvora izreći će kaznu zatvora kao jedinstvenu kaznu.

Novu presudu donosi sud u sjednici vijeća na prijedlog državnog odvjetnika ako je postupak vođen na njegov zahtjev ili na zahtjev osuđenika, a nakon ispitivanja protivne stranke.

Sud prvoga stupnja u postupku objedinjavanja kazne nije ovlašten da drugačije utvrđuje ili ocjenjuje okolnosti što su ih imali u vidu sudovi pri izricanju pravomoćno izrečenih kazni u prijašnjim presudama²¹, nego je samo ovlašten da na osnovu tih okolnosti i pojedinih kazni izrekne takvu jedinstvenu kaznu kakva bi osuđeniku bila izrečena u vrijeme donošenja prijašnjih presuda da se znalo za stjecaj svih kaznenih djela. S toga su neprihvatljivi navodi u žalbi osuđenika o tome za koliko je postotaka u postupku objedinjavanja kazni smanjena nova jedinstvena kazna i izvođenje zaključaka na temelju takvih matematičkih proračuna, u kaznenopravnom smislu nisu uopće odlučne za

²⁰ Iz odluke VSRH, KŽ-204/01 od 20. lipnja 2001.

²¹ Pri izricanju nove jedinstvene kazne zatvora, na temelju čl. 401. st. 2. ZKP, a prema odredbama o odmjeravanju jedinstvene kazne za djela u stjecaju, sud nije ovlašten da drugačije utvrđuje okolnosti koje su utjecale na odmjeravanje kazne u prijašnjim presudama, nego samo da, uzimajući te okolnosti kao utvrđene, a s tim u vezi i na njima zasnovane pojedinačne kazne, pravilnom primjenom odredaba o odmjeravanju jedinstvene kazne izreći osuđeniku novu jedinstvenu kaznu. (Iz odluke VSH, I KŽ-187/83 od 11. svibnja 1983.)

odmjeravanje kazne za kaznena djela u stjecaju. Nova jedinstvena kazna izriče se na osnovu onih okolnosti relevantni za odmjeravanje kazne koje su u redovnom kaznenom postupku bile utvrđene i uzete u obzir, dok okolnosti nastale nakon pravomoćnosti ranijih presuda, odnosno one za koje sud nije znao, a na koje su u žalbi poziv osuđenik, ne mogu se uzeti u obzir pri objedinjavanju pravomoćnih kazni, nego te nove okolnosti eventualno mogu poslužiti kao osnova za primjenu drugog izvanrednoga pravnoga sredstva, prvenstveno zahtjeva za izvanredno ublažavanje kazne.²²

Kada sud smatra da nisu ispunjeni zakonski uvjeti za preinačavanje pravomoćne presude bez obnove kaznenog postupka, nema obveze o tome odlučivati presudom, nego donosi rješenje, s toga što presuda u dijelu odluke o kazni ostaje neizmijenjena.

Kazna zatvora koja je izrečena zamjenom neplaćene novčane kazne, nema značaj kazne zatvora iz čl. 53. KZ i ne može se uzeti u obzir u postupku prema čl. 402. ZKP.

Povreda zakona do koje je u pravomoćnoj presudi došlo zbog toga što je sud pri izricanju jedinstvene kazne uzeo kao utvrđenu izrečenu kaznu lišavanja slobode iz presude nekog drugog suda, iako ta kazna više nije samostalno postojala, jer je već bila obuhvaćena drugom jedinstvenom kaznom izrečenom u presudi donesenoj u postupku nepravne obnove postupka, otklanja se preinačavanjem pravomoćne presude bez obnove kaznenog postupka, na prijedlog osuđenika ili državnog odvjetnika, kao posebnim pravnim sredstvom, a ne zahtjevom za zaštitu zakonitosti, kao općim pravnim sredstvom.

Ako je osuđenik počinio kazneno djelo nakon što je izdržao kaznu zatvora po prijašnjoj presudi²³, nama zakonom propisani uvjeta za izricanje jedinstvene kazne prema odredbama o stjecaju, pa se zbog tog ne može izvršiti tzv. nepravna obnova kaznenog postupka, bez obzira na to što je osuđenik kaznu izrečenu za prije počinjeno kazneno djelo izdržao tako što mu je u izrečena kazna za to kazneno djelo uračunato vrijeme što ga je proveo u pritvoru.

Ako je prije donošenja odluke u postupku tzv. nepravog ponavljanja kaznenog postupka, neka od kazni iz pravomoćne presude izvanredno ublažena, onda se kao utvrđena mora uzeti kazna iz rješenja o izvanrednom ublažavanju kazne, a ne ona iz pravomoćne presude.

Pravomoćna presuda može se preinačiti i bez obnove kaznenog postupka, ako se pravomoćna presuda kojom je za više kaznenih djela izrečena jedinstvena kazna ne bi mogla u jednom dijelu izvršiti zbog amnestije, pomilovanja ili iz drugih razloga. U tom slučaju se izuzima kazna koja je obuhvaćena amnestijom ili pomilovanjem, a za sve preostale kazne se izriče jedinstvena kazna prema odredbama o stjecaju. Međutim, u koliko se radi samo o dvije kazne od kojih je za jednu kaznu osuđenik pomilovan ili amnestiran, kao nova kazna izriče se ona kazna koja je utvrđena u pravomoćnoj presudi.

²² Iz odluke VSRH, KŽ-512/94 od 25. kolovoza 1994.

²³ U konkretnom slučaju osuđenik je kaznena djela iz presude Okružnog suda u Zagrebu počinio 2. siječnja 1983. godine, a kaznu iz ranije presude Općinskoga suda započeo je izdržavati 25. ožujka 1981. godine. Prema tome, djelo iz presude Okružnog suda, učinjeno je nakon, a ne prije nego što je osuđenik započeo izdržavati kaznu iz prijašnje presude, a tu je kaznu, štoviše i izdržao, pa nema zakonskih uvjeta da se osuđenika sada izrekne jedinstvena kazna u postupku nepravog ponavljanja. (Iz odluke VSRH, I KŽ-1163/88 od 14. ožujka 1989.)

Protiv presude kojom u postupku tzv. nepravne obnove postupka izrečena nova kazna, okrivljenik ima pravo žalbe, ali samo zbog odluke o kazni, a ne i zbog drugih žalbenih osnova.

Nastupanje vremena apsolutne zastare kod objedinjenih kazni iz više presuda tijekom nepravne obnove kaznenog postupka sudovima je zadavalo dosta problema, pa je Kazneni odjel Vrhovnog suda 6. prosinca 1989. godine donio pravno shvaćanje da se u slučaju nastupa apsolutne zastare izvršenja pojedine od objedinjenih kazni, pravomoćna presuda na prijedlog tužitelja ili osuđenika, također treba preinačiti po čl. 401. st. 1. toč. 3. ZKP/93.

Na tragu toga pravnoga shvaćanja, i ako ono za neke nije prihvatljivo Vrhovni sud je donio svoju odluku²⁴ u kojoj navodi da relativna zastara jedinstveno izrečene kazne počinje teći od dana pravomoćnosti presude kojom su objedinjene kazne iz više pravomoćnih presuda. Međutim, apsolutna zastara izvršenja pojedine od objedinjenih pravomoćnih presuda nastupa nakon proteka roka iz čl. 23. st. 5. KZ, računajući od dana pravomoćnosti presude donesene u odnosu na to pojedino kazneno djelo. U konkretnom slučaju, osuđenik je osuđen presudom Županijskog suda Z. broj K-56/95 od 5. veljače 1996.g. i presudom Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Kž-348/96 od 25. rujna 1996.g., na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine zbog počinjenja kaznenog djela pokušaja silovanja iz čl. 79. st. 1. KZRH u svezi čl. 17. OKZRH. Isto tako, osuđen je presudom Županijskog suda Z. broj K-43/96 od 26. rujna 1996.g. i presudom Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Kž-761/96 od 20. veljače 1997.g., na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci, također zbog počinjenja kaznenog djela pokušaja silovanja iz čl. 79. st. 1. KZRH u svezi čl. 17. OKZRH. Spomenute presude preinačene su u odluci o kazni, na temelju čl. 402. st. 1. toč. 1. ZKP, u postupku objedinjavanja tako da je osuđenik presudom Županijskog suda u Z. broj Kv-57/97 od 4. travnja 1997.g. osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i tri mjeseca. Pojedine citirane presude postale su pravomoćne, i to presuda broj K-56/95 dana 25. rujna 1996.g., a presuda broj K-43/96, dana 20. veljače 1997.g. Budući da rokovi zastare izvršenja kazne počinju teći od dana pravomoćnosti odluke kojom su kazne izrečene, a obje pojedinačne kazne izrečene osuđeniku nisu strože od jedne godine zatvora, to prema čl. 21. alineja 6. u svezi čl. 23. st. 5. KZ, apsolutna zastara izvršenja tih kazni nastupa protekom roka od četiri godine od pravomoćnosti presuda kojom su izrečene, pri čemu nije od utjecaja činjenica da li je osuđenik u međuvremenu započeo s izvršavanjem tih kazni ili nije. Slijedom toga, apsolutne zastare izvršenja kazne zatvora prema pojedinim presudama nastupile su i to: za kaznu izrečenu presudom broj K-56/95 apsolutna zastara izvršenja kazne nastupila je 25. rujna 2000.g., a za kaznu izrečenu presudom broj K-43/96, apsolutna zastara izvršenja kazne nastupila je dana 20. veljače 2001.g. Točno je, da je presudom Županijskog suda u Z. broj Kv-57/97 od 4. travnja 1997.g. došlo do objedinjavanja kazni izrečenih ranijim presudama, te da je osuđenik, primjenom odredaba o stjecaju, osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i tri mjeseca, a prema čl. 21. alineja 5. u svezi čl. 23. st. 5. KZ, apsolutna zastara izvršenja te kazne nastupa protekom roka od šest godina. Međutim, činjenica što je u nepravom ponavljanju postupka došlo do objedinjavanja kazni iz više pravomoćnih presuda, ne može se osuđeniku tumačiti na štetu, pa niti u pitanju nastupa apsolutne zastare izvršenja kazne, budući da se, u suštini, primjenom pravila o stjecaju i izricanjem jedinstvene kazne radi o primjeni instituta osuđeniku u korist, a s druge strane, zakonom nisu predviđene okolnosti koje bi, za razliku od relativne zastare, mogle uopće prekinuti tijekom apsolutne zastare izvršenja kazne. Stoga, doista, relativna zastara jedinstveno izrečene kazne počinje teći od dana pravomoćnosti presude kojom su objedinjene kazne iz više pravomoćnih presuda,

²⁴ Iz odluke VSRH, I Kž-269/01 od 6. veljače 2002.

međutim, apsolutna zastara izvršenja pojedine od objedinjenih pravomoćnih presuda nastupa nakon proteka roka iz čl. 23. st. 5. KZ, računajući od dana pravomoćnosti presude donesene u odnosu na to pojedino kazneno djelo.

Sličnih dilema bilo je i kod utvrđivanja što se uzima kao osnova za utvrđivanje jedinstvene kazne, pojedinačne kazne za svako djelo ili jedinstvena kazna iz pravomoćnih presuda. Vrhovni sud je tu dvojbu otklonio odbijanjem žalbe državnoga odvjetnika, a u svojoj presudi²⁵ navodi da izricanja jedinstvene kazne u tzv. nepravom ponavljanju kaznenog postupka, uzimaju se kao osnova kazne izrečene u pojedinim pravomoćnim presudama, a ne pojedinačne utvrđene kazne za svako djelo u njima. Obrazlažući žalbenu osnovu povrede kaznenog zakona, državni odvjetnik tvrdi da je počinjena povreda iz čl. 366. toč. 2. u svezi čl. 368. toč. 5. ZKP. Navodi da je prvostupanjski sud uzeo kao utvrđene jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od tri godine, te kaznu zatvora u trajanju od jednog mjeseca, a da je potom osuđenika osudio na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od tri godine, čime nije poštovao odredbu čl. 60. st. 2. toč. c) KZ, jer jedinstvena kazna zatvora mora biti veća od svake pojedinačno utvrđene kazne, ali ne smije dosegnuti njihov zbroj, a u ovom slučaju jedinstvena kazna nije veća od tri godine (što je jedna od pojedinačno utvrđenih kazni). Iako priznaje da je prvostupanjski sud bio vezan odredbom čl. 53. st. 7. KZ, koja određuje da se kazna zatvora odmjerava i izriče na pune godine i mjesece, a u trajanju do tri mjeseca i na pune dane, drži da je sud prvog stupnja trebao, imajući u vidu da se odredbe materijalnog Kaznenog zakona o izricanju jedinstvene kazne zatvora za kaznena djela počinjena u stjecađu mogu primijeniti samo jednom, kao osnovicu za primjenu odredbe čl. 402. st. 1. toč. 1. ZKP, uzeti sve pravomoćno pojedinačno utvrđene kazne za svako od kaznenih djela, a ne jedinstvene kazne izrečene pravomoćnim presudama. Međutim, žaliteljev stav da se odredbe Kaznenog zakona o izricanju jedinstvene kazne zatvora mogu primijeniti samo jednom nema uporišta u odredbi čl. 402. st. 1. toč. 1. ZKP, niti je iz dikcije te odredbe moguće jedinstvenu kaznu zatvora izrečenu pravomoćnom presudom, koja je jedna od onih čije se nepravu obnovu traži, "razbiti" na pojedinačno utvrđene kazne zatvora za svako od kaznenih djela iz te presude. Naime, trenutkom nastupa pravomoćnosti presude kojom je okrivljeniku izrečena jedinstvena kazna zatvora, i ta jedinstvena kazna zatvora postaje pravomoćna, što znači da utvrđene pojedinačne kazne zatvora za pojedina kaznena djela obuhvaćena tom presudom gube svoju samostalnost, te se zbog te pravomoćnosti više ne mogu razmatrati pojedinačno i posebno.

U ovom slučaju Vrhovni sud je poštovao pravomoćnosti presuda kojima su izrečene jedinstve kazne, pa je kod nepravne obnove postupka objedinjavao kazne iz tih pravomoćnih presuda, a ne pojedinačne kazne za svako kazneno, dok je kod nastupanja apsolutne zastare učinio suprotne, računao ju je posebno za svaku kaznu i svako djelo. Kada razmatranja ovih pitanja potrebno je navesti da suci o tome nemaju unison stav, naime, neki smatraju da kod objedinjene kazne zatvora, apsolutna zastara izvršenja treba nastupiti apsolutnom zastarom jedinstvenu kaznu, a ne nastupanjem apsolutne zastare za pojedine pravomoćne kazne, unutar te jedinstvene kazne. To opravdavaju činjenicom da je počinitelj kaznenih djela iskoristi beneficiju nepravne obnove kaznenoga postupka kad mu je izricana jedinstvena kazna, koja je po pravilima o stjecađu uvijek za počinitelja povoljnija, pa bi ponovno rastavljanje te kazne na pojedinačne kazne bilo preveliko pogodovanje optuženiku, za koje u zakonu nema izričita uporišta, ipak, ovakav pravni stav sigurno je u korist osuđenika, no postavljamo pitanje – dali ga to uvijek može opravdati, pogotovo kada ova dva slučaja analiziramo istodobno.

²⁵ Iz odluke VSRH, I KŽ-206/02 od 16.05.2002.

6. OBNOV POSTUPKA NAKON SUĐENJA U ODSUTNOSTI

Ako je optuženik osuđena u odsutnosti, a nastupila je mogućnost da mu se ponovno sudi u nazočnosti, kazneni postupak će se uvijek obnoviti ako osuđenik ili njegov branitelj podnese zahtjev za obnovu postupka u roku od jedne godine od dana kad je osuđenik saznao za presudu kojom je osuđen u odsutnosti.²⁶ To znači da ova obnova postupka ovisi isključivo od želje optuženika i kad on obnovu postupka zatraži ona se mora dopustiti. Branitelj može podnijeti zahtjev za obnovu bez posebnog ovlaštenja osuđenika, ali ne i protiv njegove volje. U koliko je branitelj podnio zahtjev protiv volje osuđenika, osuđenik od takvog zahtjeva može odustati, nakon čega će izvanraspravno vijeće donijeti rješenje da se zahtjev za obnovu odbacuje kao nedopušten.

Kada sud donese rješenje kojim se dopušta obnova kaznenog postupka osuđeniku će dostavi optužnica, a može odrediti da se stvar vrati u stanje istrage, odnosno da se provede istraga ako je nije bilo. Nakon što je dopuštena obnova postupka, optuženiku će sud dostaviti optužnicu samo u koliko mu ona ranije nije dostavljena, međutim na tu optužnicu on nema pravo prigovora²⁷, jer je ona stupila na snagu prije održavanja glavne rasprave u postupku suđenja u odsutnosti. Dostava se sada vrši samo radi toga da se optuženik može pripremiti za obranu u postupku koji će uslijediti.

Rok za podnošenje zahtjeva za obnovu je jedna godina od dana kad je osuđenik saznao za presudu kojom je osuđen u odsutnosti, ako je taj rok protekao zahtjev za obnovu postupka u korist osuđenika može se tražiti samo uz postojanje općih uvjeta kao u redovitom postupku obnove.

Ova zakonska odredba predstavlja iznimku prema kojoj optuženik kome je suđeno u odsutnosti ne treba dokazivati postojanje ni jednog od zakonskih osnova za obnovu kaznenog postupka, a može zatražiti obnovu, da bi time dobio mogućnost utjecaja na rezultat utvrđivanja činjeničnoga stanja, što mu je zbog suđenja u odsutnosti bilo uskraćeno. Ipak, to ujedno znači da osuđenik u obnovljenom postupku izmjenom ili dopunom svoje prijašnje obrane, kao i svojom inicijativom u smislu izmjene ili dopune rezultata dokazivanja, ne uspije dovesti u sumnju ranije pravomoćno utvrđeno činjenično stanje, dopuštena obnova postupka ne može dovesti do izmjene prijašnje presude, odnosno do njenog stavljanja izvan snage djelomično ili u cijelosti.

Obnova postupka prema ovoj odredbi zakona može se tražiti samo ako je optuženik osuđen, a ne i ako je oslobođen od optužbe ili ako je optužba odbijena.

Kada je optuženiku suđeno u odsutnosti zbog nedostižnosti državnim tijelima, pa je presudom i osuđen za određeno kazneno djelo, a tijekom žalbenog postupka nastupi

²⁶ Čl. 412. st.1. ZKP - Kazneni postupak u kojem je osoba osuđena u odsutnosti (članak 305. stavak 4. i 5.), a nastupila je mogućnost da joj se ponovno sudi u njezinoj nazočnosti, obnoviti će se i izvan uvjeta predviđenih u članku 405. i 406. ovoga Zakona ako osuđenik ili njegov branitelj podnese zahtjev za obnovu postupka u roku od jedne godine od dana kad je osuđenik saznao za presudu kojom je osuđen u odsutnosti.

²⁷ Protiv optuženika je vođen kazneni postupak u odsutnosti te je donesena pravomoćna osuđujuća presuda. Kada je optuženik postao dostupan doneseno je rješenje kojim je dopuštena obnova postupka. U takvoj procesnoj situaciji donesena presuda egzistira, zbog čega u obnovljenom postupku optužnica više ne podliježe ispitivanju, nego se dostavlja optuženiku isključivo radi upoznavanja s njom i kaznenim djelom, te radi pripremanja obrane. (Iz odluke VSRH, KŽ-91/01 od 21. veljače 2001.)

moгуćnost da mu se ponovo sudi u njegovoj nazočnosti, s obzirom na intenciju čl. 412. st. 1. ZKP, ne treba dopustiti da ta presuda suda prvoga stupnja postane pravomoćna, da bi se tek nakon toga ponovio kazneni postupak u smislu citirane odredbe, nego treba nepravomoćnu presudu prvostupanjskog suda od strane drugostupanjskog suda ukinuti i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovljeno suđenje.

Za ovu obnovu postupka nadležan je sud koji je u ranijem postupku sudio u prvom stupnju, čak i onda ako se protiv istog optuženika na nekom drugom sudu vodi kazneni postupak zbog nekih drugih kaznenih djela, koje je počinio prije ili kasnije u odnosu na kazneno djelo za koje je dopuštena obnova postupka.

U ponovljenom postupku, protiv optuženika kojem je suđeno u odsutnosti, sud je vezan zabranom *reformatio in peius*.

Presuda kojom je netko osuđen u odsutnosti dostavlja se na izvršenje, kao i svaka druga presuda. Ako je obnova dopuštena, a osuđenik nije nastupio na izdržavanje kazne izvršenje kazne se odlaže, a u koliko je kaznu započeo izdržavati ono se prekida. Ovom odredbom određivanje pritvora protiv takvog optuženika nije predviđeno, no nije ni isključeno, pa državni odvjetnik može predložiti određivanje pritvora o čemu će odluku donijeti vijeće, a optuženik na tu odluku ima pravo žalbe.

Kada je, prema odredbi ovoga članka, obnova postupka pravomoćno dopuštena, u koliko se osuđenik na sudu ne pojavi, nema zapravo stvarne mogućnosti za obnovu postupka, pa je potrebno donijeti odluku kojom se ranija pravomoćna presuda u cijelosti održava na snazi. Međutim, da bi sud uopće mogao raspravljati o zahtjevu za obnovu postupka osuđeniku kojem je suđeno u odsutnosti on mora biti dostupan državnim tijelima koja postupak vode. Tako je Vrhovni sud zaključio da je prvostupanjski sud opravdano odbacio zahtjev osuđenika za obnovu kaznenog postupka koji je završen u njegovoj odsutnosti i ako je u zahtjevu naveo da se vratio u Republiku Hrvatsku. Naime, kad je od osuđenika zatraženo da pruži dokaze o svome povratku u Zagreb, on je obavijestio sud da se u stvari i dalje nalazi u inozemstvu, u Frankfurtu gdje će još neko vrijeme raditi do penzije. Navodima žalbe u kojima ponavlja ranije istaknuto nije doveo u sumnju pravilan stav prvostupanjskog suda da nisu ispunjeni uvjeti iz čl. 410 st. 1. ZKP za obnovu kaznenog postupka jer nije nastupila mogućnost da se osuđeniku sudi u njegovoj prisutnosti, jer je i dalje u bijegu i nije dostižan sudskim organima Republike Hrvatske.²⁸ U drugom slučaju sud u svojoj odluci ističe da je nesporno da osuđenik dulje vrijeme sudu nije dostupan, te da je za njim raspisana tjeralica koja do sada nije dala rezultata. Točno je da je osuđenik, nakon donošenja pravomoćne presude, dostavio sudu adresu svog boravišta u SR Njemačkoj, gdje živi i radi dulje vrijeme, obavezujući se pristupiti na sudski poziv. Međutim, s obzirom na dulje vremenu nedostupnost osuđenika, te činjenicu da niti sada u žalbi nije ponudio nikakve konkretne garancije koje bi pokazivale da će on osobno pristupiti sudu i prisustvovati provođenju postupka, to i po uvjerenju ovog Vrhovnog suda, nema pouzdanih dokaza da je nastupila objektivna mogućnost da se osuđeniku sudi u njegovoj nazočnosti. Prema stajalištu Vrhovnog suda, osuđenik treba osobno pristupiti sudu i ponuditi adresu boravišta u Republici Hrvatskoj za vrijeme trajanja kaznenog postupka, ali i omogućiti izvršenje pravomoćno izrečene kazne zatvora koja se, pod uvjetima iz čl. 410. st. 4. i 5. ZKP, može odgoditi, prekinuti ili obustaviti. U situaciji kada je osuđenik odsutan može se, eventualno, tražiti obnova kaznenog postupka iz razloga

²⁸ Iz odluke VSRH, I Kž-54/92 od 4. ožujka 1992.

previđenih u čl. 405. ZKP-a, ali to, u konkretnom slučaju, iz navoda podnesenog zahtjev ne proizlazi.²⁹

Za obnovu kaznenog postupka osobi koja je suđena u odsutnosti prema čl. 412. ZKP vrijede ostale odredbe koje se odnose na redovitu obnovu kaznenog postupka, koje se primjenjuju na odgovarajući način. To znači da se na novu presudu primjenjuje zakon koji je važio u vrijeme počinjenja kaznenog djela. Izmjena zakona koja nastane poslije pravomoćnosti prijašnje presude, ne može utjecati na novu presudu, niti ta izmjena zakona može biti osnov za obnovu postupka. Stoga je pogrešno stajalište drugostupanjskog suda da u odnosu na djelo iz čl. 137. st. 1. KZH, za koje je prijašnjom presudom optuženica oglašena krivom, u obnovljenom postupku treba primijeniti odredbu čl. 224. st. 1. KZ, kao blažeg zakona u smislu odredbe čl. 3. st. 2. KZ, te u skladu s takvim shvaćanjem utvrditi da je nastupila apsolutna zastara kaznenog progona. Postupajući na opisani način drugostupanjski sud je ostvario povredu zakona u pitanju je li glede kaznenog djela koje je predmet optužbe primijenjen zakon koji se ne može primijeniti.³⁰

²⁹ Iz odluke VSRH, Kž-368/01 od 30. siječnja 2001.

³⁰ Iz odluke VSRH, Kzz-12/98 od 7. rujna 1999.